

Apostlagärningarna 15. Övers och komm: Bo Giertz

Apostlagärningarna Kapitel 15 Det första kyrkomötet (Apg 15:1–5)

Översättning

Då kom det ned några från Judeen som undervisade bröderna och sade: om ni inte blir omskurna på det vis som Moses har lärt oss, så kan ni inte bli frälsta. Paulus och Barnabas kom i strid med dem och det blev en häftig dispyt. Då bestämde man att Paulus och Barnabas och några andra bland dem skulle resa upp till apostlarna och de äldste i Jerusalem för att avhandla saken. Sen de blivit utrustade och utsända av församlingen, tog de vägen genom Fenicien och Samarien. Där berättade de om hedningarnas omvändelse, till stor glädje för alla bröderna. När de kom fram till Jerusalem, togs de emot av församlingen och apostlarna och de äldste och berättade om allt som Gud utfört genom dem. Några av fariseernas parti som kommit till tro trädde då upp och sade: Man måste omskära dem och ålägga dem att hålla Mose lag. ä Kommentar

De lagtrogna i urförsamlingen hade ”låtit sig nöja” (11:18) när Petrus försvarade dopet av de oomskurna som fått Anden. Men det fanns många olösta frågor kvar. De judiska familjer som blivit kristna fortsatte att omskära sina barn och hålla Mose lag, exempelvis i fråga om ren och oren mat. Församlingen i Jerusalem tycks ha varit rent judisk. Där märkte man knappast problemet hur man skulle förhålla sig när man umgicks med oomskurna kristna. Annat blev det när sådana judekristna hamnade i en hednakristen miljö. Det var just vad som inträffade, när några av dem kom ned till Antiokia. I den ”västliga” texten sägs det, att det rörde sig om fariséer som kommit till tro. I varje fall måste det ha varit fråga om strikt lagtrogna judekristna. Paulus har beskrivit hur de reagerade (vare sig han nu syftar på just detta tillfälle eller något annat i Gal 2:11f). De vägrade att äta tillsammans med de hednakristna och övertalade andra judar att göra på samma sätt. Kanske de rentav på förhand hade föresatt sig att ta itu med vissa förhållanden i Antiokia, som de hört talas om och blivit förskräckta över (Gal 2:4). Deras ståndpunkt var klar. Lukas sammanfattar den med den precision som var vanlig i rabbinernas diskussioner: för att bli frälst måste man omskäras och därmed ta på sig Mose lag.

Här kom de nu i skarpaste tänkbara motsättning till Paulus och Barnabas, som återvänt från sin första missionsresa helt övertygade om vad som var evangeliets rätta framtidsväg. I den ”västliga” texten heter det att ”Paulus vidhöll oeftergivligt, att de skulle förbli sådana de var när de kom till tro. Men de som kommit ned från Jerusalem ålade Paulus och Barnabas och några andra att resa upp till apostlarna och de äldste för att ta emot deras dom”. Det enda man kunde enas om var tydligen, att saken måste avgöras av kyrkans högsta ledning, först och främst av apostlarna, Kristi befullmäktigade ombud, och vid deras sida de äldste i Jerusalem, som representerade urförsamlingen. Så kom det möte till stånd som blivit kallat ”apostlakonsiliet” och inte utan skäl brukar betraktas som förelöparen till kommande seklers kyrkomöten.

Ombuden från Antiokia reste landvägen genom det syriska kustlandet och Samarien. Tydligt fanns här överallt kristna församlingar, och Paulus fick tillfälle att berätta vad som hänt ute i hednavärlden. På det viset fick han också förståelse för sin ståndpunkt. I Jerusalem samlades inte bara apostlarna och de äldste utan hela församlingen. Antiokenarna fick åter tillfälle att berätta om missionens framgångar, varpå motsidan omedelbart preciserade sin ståndpunkt: Att hedningar blev kristna var gott och väl, men de måste omskäras och åläggas att hålla Mose lag.

Förhandlingarna vid apostlakonsiliet (Apg 15:6–21)

Översättning

Dä fick apostlarna och de äldste sammanträda för att dryfta saken. När meningarna stod hårt mot varandra, reste sig Petrus och sade till dem: Bröder, ni vet att Gud redan för länge sen bland er utvalde mig, för att hedningarna genom min mun skulle få höra evangeliets ord och komma till tro. Och Gud som känner allas hjärtan visade att han tog emot dem, när han gav den helige Ande åt dem på samma sätt, som åt oss. Han gjorde inte någon skillnad oss emellan utan renade deras hjärtan genom tron. Varför vill ni nu utmana Gud genom att lägga ett ok på lärjungarnas nacke som varken våra fäder eller vi orkat bära? Vi tror ju tvärtom att det är genom Herrens Jesu nåd som vi blir frälsta, vi på samma sätt, om de.

Då teg alla de församlade och lyssnade till Paulus och Barnabas, som berättade vilka tecken och under Gud genom dem hade utfört bland hedningarna. När de tystnat tog Jakob ordet och sade: Bröder, lyssna till mig. Simon har skildrat, hur det gick till när Gud den gången utvalde ett folk åt sig bland hedningarna, ett folk som skulle bära hans namn. Det stämmer med profeternas ord i Skriften:

Sedan skall jag vända åter. Än en gång skall jag bygga upp Davids fallna hydda. Vad nedbrutet är skall jag åter bygga upp. Jag skall upprätta den igen, för att alla andra människor skall söka Herren, alla de hedningar över vilka mitt namn har blivit nämnt. Så säger Herren, han som gör detta och som kungjort det sen evärdlig tid.

Därför är det mitt förslag att vi inte skall skapa svårigheter för de hedningar som omvänder sig till Gud, men skriva till dem att de skall avhålla sig från all befläckelse genom avgudarna och från otukt och kött av kvävda djur och blod. Sen gamla tider har ju Moses i varje stad sina förkunnare, och i synagogorna blir han läst var sabbat. Kommentar

Oenigheten var alltså konstaterad. Vad som nu närmast följde motsvarar vad vi skulle kalla en utskottsberedning. Frågan hänsköts till en mindre grupp som skulle komma med förslag till beslut. Apostlarna och de äldste fick ta hand om frågan. Det framgår inte klart om överläggningarna fördes enskilt eller inför den församlade menigheten. Det senare är i varje fall möjligt. Det visade sig att meningarna gick långt isär. Man tycks ha följt den vanliga judiska ordningen vid en teologisk debatt. De yngre fick yttra sig först, och de stora auktoriteterna dröjde med sin mening. Så småningom tog Petrus ordet. Han hänvisade till vad

som hänt i Cesarea i Kornelius hus. Men han gick längre. Den gången hade han fått församlingens godkännande av att han ätit med oomskurna och låtit dem döpas. Nu vågade han säga att i själva verket också judarna måste ”renas genom tron”. Ingen kunde bli färdig genom lagen. Desto orimligare var det att lägga lagens ok på hedningarna, när ändå allt berodde på Jesu nåd, både för judar och greker.

Det blev tyst i församlingen och ordet gavs åt Paulus och Barnabas. De argumenterade liksom Petrus genom att berätta vad Gud faktiskt hade gjort bland hedningarna. Fakta var ovedersägliga och när slutligen Jakob – som tycks ha suttit som ordförande vid förhandlingarna – skulle sammanfatta diskussionen och ge ett förslag till beslut, blev det Paulus och Barnabas som fick rätt. Jakob tolkade det revolutionerande som hänt, när han sade att Gud ”utvalt ett folk åt sig bland hedningarna”. Han använde det ord för ”folk” som annars alltid användes om Israel, det utkorade gudsfolket. Nu hade Gud visat, att han räknade också de hedningar som kom till tro som sitt utvalda folk. Det stämde med Skriften. Jakob anförde ett ord från Amos, på rabbinskt vis utlagt med hjälp av ett annat profetord och med utnyttjande av olika former som fanns av texten. Så kom han med ett konkret förslag: De hednakristna skulle varken omskäras eller åläggas att hålla Mose lag med alla dess regler om rent och orent. Bara på tre punkter skulle de ta hänsyn till det judiska sättet att leva. Det fanns nämligen saker som man inte gärna kunde begära att en kristen jude skulle acceptera i sin närhet. Först var det sådant som haft direkt beröring med avgudarna. Vidare var det ”otukt” i den judiska betydelsen av äktenskap eller samliv i förbudna led. Att äktenskapsbrott och lösaktighet var synd behövde inte sägas. Det var en självklarhet också bland de hednakristna, liksom hela den del av Mose lag som vi brukar kalla morallagen. Här gällde det andra saker, som egentligen inte band en kristen, men som av gammalt hade en sådan betydelse för en jude, att man för kärlekens skull måste ta hänsyn till dem. Dit hörde också att äta kött av djur som inte slaktats på judiskt vis utan hade sitt blod kvar i sig.

Det gällde alltså att skapa regler för samlevnaden mellan judekristna och hednakristna. Man kunde – som Jakob framhöll – inte bortse från att Moses i generationer blivit förkunnad överallt i den grekiska världen och hade präglat judarna, Guds eget folk, på ett sätt som skilde dem från alla andra. När det längre fram bildades rent hednakristna församlingar, behövde man inte ta samma hänsyn. Det är förklaringen till att man på många håll utan betänkande kunde äta sådant kött, som enligt apostlakonsiliets beslut borde avhålla sig ifrån.

Det är en mycket omdiskuterad och troligen olöslig fråga, om det är detta ”apostlakonsilium” som Paulus syftar på i Galaterbrevets andra kapitel. Han berättar om två besök han gjort i Jerusalem, det första tre år efter sin omvändelse (Gal 1:18) och det andra efter fjorton års förlopp (troligen räknat från hans omvändelse, möjligen från det första besöket). Det senare besöket föranleddes av en strid i Antiokia, orsakad av ”några falska bröder som nästlat sig in för att spionera på den frihet som vi har i Kristus Jesus”. Med Barnabas och Titus reste Paulus då upp till Jerusalem och träffade ”dem som stod högst i anseende”. För dem framlade han det evangelium han predikade och ”när de fick klart för sig, vilken nåd som blivit mig given, räckte de mig och Barnabas handen till samarbete”. Vanligen menar man att Paulus här talar om apostlakonsiliet. Svårigheten är att han inte nämner ett ord om det beslut man kom fram till, fast han haft all anledning att göra det, när han skrev till galatema. Också de hade ju råkat ut för ”judaister” som krävde att de skulle omskäras. En annan svårighet är att Lukas – som vi sett – i Apostlagärningarna (11:30) berättar att Paulus och Barnabas reste upp till Jerusalem med en summa pengar som samlats in i Antiokia. Åtskilliga forskare menar att det var vid det tillfället som Paulus mötte de ledande i urförsamlingen och träffade en överenskommelse med dem. Nu menar samma forskare att den överenskommelsen aldrig hade gillats av ”judaisterna” inom församlingen. De propagerade tvärtom för sin ståndpunkt bland de hednakristna i Antiokia och Galatien och vållade en djupgående schism. Det är den som skildras i Galaterbrevet och i detta kapitel av Apostlagärningarna. Det var den schismen som föranledde apostlakonsiliet. Galaterbrevet skrevs enligt denna teori före konsiliet och skulle alltså vara det äldsta av Paulusbreven i Nya Testamentet. Detta kan förklara varför Paulus inte med ett ord nämner konsiliets beslut. Men hela denna fråga är omstridd och har gett upphov till en mängd motsägande teorier.

Enigheten är större när det gäller att datera apostlakonsiliet. Vanligen förmodar man att det hölls år 49 eller däromkring. Det tidigare besök som Paulus och Barnabas gjorde i Jerusalem brukar sättas till omkring år 46.

Beslutet (Apg 15:22–29)

Översättning

Då beslöt apostlarna och de äldste tillsammans med hela församlingen att utse några ibland sig och skicka dem till Antiokia med Paulus och Barnabas. De valde Judas som kallades Barsabbas och Silas, vilka hörde till de ledande bland bröderna, och sände ett brev med dem som löd: Era bröder apostlarna och de äldste hälsar de bröder i Antiokia, Syrien och Cilicien som är av hednisk härkomst. Vi har fått höra, att några från oss har vållat oro ibland er och bekymrat era samveten med sina påståenden utan att de haft något uppdrag från vår sida. Därför har vi enhälligt beslutat att utse ombud och sända dem till er tillsammans med Barnabas och Paulus, våra älskade bröder, som satt sina liv på spel för vår Herres Jesu Kristi namn. Alltså sänder vi nu Judas och Silas till er för att de muntligen skall bekräfta vårt budskap. Den helige Ande och vi har nämligen beslutat att inte pålägga er någon ytterligare börda utöver detta nödvändiga, att ni avhåller er från kött som offrats åt avgudarna, från blod och kött av kvävd och från otukt. Ni gör väl om ni håller er borta från sådant. Farväl.

Kommentar

Man hade alltså kommit fram till ett konkret förslag, som blev antaget inte bara av apostlarna och de äldste utan av hela församlingen. Det var knappast fråga om vad vi skulle kalla ”ett i demokratisk ordning fattat beslut”. Man såg inte på kyrkan som en samling individer med olika meningar. Snarare var den en organism, en helhet där delarna fungerade gemensamt och leddes av Anden. Liksom en kristen människa kan bli ett rov för stridiga önskningsmeningar men kämpar sig fram till klarhet om Guds vilja, så måste kyrkan också kunna nå fram till enhet när den ställde sig inför sin Herre. Det var inte

majoriteten som skulle bestämma, utan Herren Kristus genom sin Ande. Därför heter det i beslutet: Den helige Ande och vi har beslutat. Vi hör ingenting om någon "maktfördelning" mellan apostlarna, de äldste och församlingen. Apostlarna åtnjöt visserligen en självklar auktoritet. De var insatta av Kristus. De skulle leda hans nya Israel. Han hade lovat att leda dem med sin Ande. Men det var inte de som bestämde. Det var Anden. De tolkade Skriften och övertygade de andra med goda skäl. Så blev också beslutet enhälligt. I den skrivelse man avfattade behövde församlingen inte ens nämnas. Apostlarna och de äldste kunde inte tala utan att församlingen var med.

I skrivelsen tog man avstånd från dem som vållat denna oro bland de hednakristna. De hade gjort det utan att ha något uppdrag från apostlarna och de äldste i Jerusalem. Man gjorde helt klart, att de hednakristna inte behövde omskåras eller gå in under Mose lag. De skulle bara avhålla sig från den rituella orenhet, som för en from jude måste utgöra ett hinder för gemenskapen. Och så räknade man upp de saker, som Jakob föreslagit: kött som offrats åt avgudarna, blod (och kött som hade sitt blod kvar i sig, som exempelvis blodet av kvävda djur) och "otukt", efter all sannolikhet i den betydelse vi nyss nämnde: förbindelser mellan man och kvinna i förbudna led.

Vad man slog vakt om var alltså en rimlig hänsyn till den judiska känslan för rituell renhet. Längre fram, när det inte fanns några gammaldags judar i församlingarna, blev dessa föreskrifter svåra att förstå. I den "västliga" texten kan man se, hur man försökt omtolka dem och ge dem en allmänt moralisk innebörd. Där har man strukit talet om "kvävda djur", "Blod" och "otukt" uppfattas som om det gällde mord och hor. Och man har gjort ett tillägg: "Allt som ni inte vill skall ske med er, det skall ni inte göra mot någon annan." Man har alltså försökt göra om beslutet till en sammanfattning av några särskilt viktiga, allmänkristna moralbud. Men som vi sett bör det uppfattas som ett nödvändigt uttryck för kristen kärlek i en bestämd situation. Det innebar inte något definitivt förbud mot blodmat eller mot kött av djur som inte slaktats på judiskt vis. Det bestående är regeln, att en kristen får avstå från saker som i och för sig är tillåtna, om de sårar andras samveten eller vållar dem skada. Så har också Paulus tillämpat de regler, som formulerades i Jerusalem.

Vi lägger märke till, att det i denna skrivelse inte återopas något bud från Kristus. De ord man "mottagit från Herren" (1 Kor 11:23) utgjorde nämligen en fast och väl avgränsad samling, som inte kunde utökas. När man som här stod inför en ny fråga, talade Herren genom Anden, i första hand till sina apostlar och profeter. Paulus har uttryckt saken så: Kyrkan är byggd på apostlarnas och profeternas grundval, där hörnstenen är Kristus Jesus själv (Ef 2:20). Därför har också den apostoliska tiden fått en normerande betydelse för alla kommande tider.

Åter i Antiokia (Apg 15:30–35)

Översättning

Så sändes de iväg och kom ned till Antiokia. De kallade samman församlingen och överlämnade brevet. När det blivit uppläst gladdes sig alla över denna uppmuntran. Judas och Silas som själva var profeter förmanade och styrkte bröderna med många ord. När de stannat en tid, lät bröderna dem bryta upp med frid och resa hem till sina uppdragsgivare. Paulus och Barnabas blev kvar i Antiokia, där de undervisade tillsammans med många andra och har fram evangeliet och Herrens ord.

Kommentar

Antiokenarna kunde nu vända tillbaka, åtföljda av de två män som församlingen i Jerusalem hade valt. Det är begripligt att brevets som de förde med sig blev mottaget med stor glädje. De båda jerusalemiterna var själva profeter, alltså förkunnare av det slag som talade på Andens ingivelse. De gav sina hednakristna bröder ytterligare "uppmuntran". Lukas använder ett ord som innebär både förmaning och tröst (samma som i 9:31). Sedan fick de "bryta upp med frid". Det finns många sådana uttryck i Apostlagärningarna som påminner om hur man tog allt ur Guds hand och anbefallde allt åt honom. När någon reste eller sändes ut, skedde det under bön och välsignelser.

Paulus och Barnabas återupptog sitt arbete i Antiokia. Vi får höra att de hade många andra vid sin sida. Antiokia var på väg att bli ett nytt centrum för kristendomen vid sidan av Jerusalem.

Paulus och Barnabas skiljs åt (Apg 15:36–41)

Översättning

Efter en tid sade Paulus till Barnabas: Låt oss vända tillbaka och besöka bröderna i alla de städer där vi har förkunnat Herren ord och se hur de har det. Då ville Barnabas också ta med sig Johannes som kallades Markus. Men Paulus framhöll att Markus hade övergivit dem i Pamfylien och inte följt med till deras arbete. En sådan borde man inte ha med sig som följeslagare. Motsättningen blev så skarp att de skilde sig från varandra. Barnabas tog med sig Markus och seglade till Cypern. Paulus utsåg i stället Silas och bröt upp, sen han av bröderna anbefallts åt Herrens nåd. Han tog vägen genom Syrien och Cilicien och styrkte församlingarna där.

Kommentar

Det dröjde inte länge förrän Paulus åter var färdig att bryta upp. Hans arbete i det inre av Mindre Asien hade lett till oanade resultat. Men hade de stått sig? Man hade ju inte bara judar och hedningar att frukta. Även "judaisterna" bland de kristna kunde ställa till stor skada. Man hade sett det i Antiokia. Kanske man också fått oroande nyheter från Galatien. Har de rätt, som tror att Galaterbrevet skrevs strax före apostlakonsiliet, så måste Paulus vid denna tid ha haft de allvarligaste bekymmer.

När nu Paulus och Barnabas planerade den nya långfärden, råkade de i en motsättning som deras gamla vänskap inte kunde överbrygga. Lukas hade kunnat förbigå den episoden. Att han berättar den visar inte bara att han var väl underrättad om det som hände i Antiokia – det finns många andra bevis på den saken – utan också att han inte skriver någon helgonhistoria. Striden rörde Johannes Markus. Han var kusin till Barnabas, som måste ha haft ett gott intryck av honom

trots att han svikit och rest hem under den förra långresan. Paulus ansåg tydligen att detta var ett svek som visade att man inte kunde lita på honom. Ingen ville ge efter, och följden blev att de reste åt var sitt håll. Barnabas tog med sig Markus och for till sitt hemland Cypern. Paulus tog landvägen norrut mot Cilicien och kom, också han, till sin barndoms bygder. Som följeslagare tog han med sig Silas. Det är troligt att det är den Silas, som hade rest till Antiokia med brevet från apostlakonsiliet. I så fall måste Paulus ha skickat bud efter honom, eftersom han redan hunnit vända tillbaka till Jerusalem. Vi kommer att möta honom flera gånger i fortsättningen. Också i Pauli brev finns han omnämnd. Där kallas han Silvanus, vilket är den korrekta namnformen, medan Silas är en familjär förkortning.

Om Barnabas och Markus hör vi ingenting mer i Apostlagärningarna. Men av Pauli brev framgår det att Paulus måste ha försonat sig med dem. Barnabas nämner han några år senare (1 Kor 9:6) som en medapostel, som liksom han själv förtjänar sitt uppehälle med kroppsarbete, och från Markus hälsar han i tre brev (Kol, Filemon, 2 Tim). Han kallar honom sin medarbetare och ger honom sin anbefallning.

På färden norrut genom Syrien och Cilicien passade Paulus på att besöka församlingarna. Tydligt fanns det redan nu kristna litet varstans i dessa bygder – ett nytt bevis på den evangelisatoriska kraften i urkristendomen. Att ha tagit emot evangeliet betydde att föra det vidare.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar,
Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk,
All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt
Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Apostlagärningarna